

DÜNYA'NIN 7

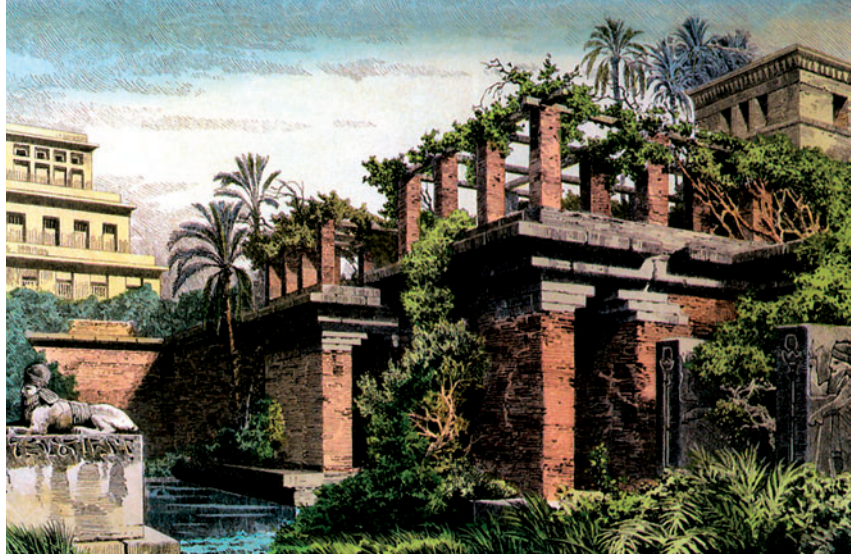
Çağlar boyunca insanlar en beğendikleri doğal güzelliklerin ve insan yapımı eserlerin listesini oluşturmuştur. Bunlardan en eskisi Antik Çağ'da Yunanların oluşturduğu 7 maddelik listedir. Listenin 7 maddelik olmasının nedeni yedi sayısının Yunanlarca gizemli kabul edilmesindedir. Benzer listeler daha sonra Ortaçağ ve Modern Çağ için de yapılmıştır; hatta günümüzde de yapılmaktadır. MÖ 484-425 yılları arasında yaşamış tarihçi Herodot ilk 'yedi harika'lık listeyi hazırlayan kişilerden biridir. Ne yazık ki onun listesi günümüze gelememiştir. Yalnızca öyle bir liste hazırladığını biliyoruz. Bildiğimiz listeyi Bizanslı Filo MÖ 225'te hazırlamıştır. Antik Çağ'da dünyanın 7 harikası olarak kabul edilen yapıtlar şunlardır:

Giza'daki Büyük Piramit
Babil'in Asma Bahçeleri
Olimpia'daki Zeus Heykeli
Efes'teki Artemis Tapınağı
Halikarnas'taki
Mausolus'un Anıt Mezarı
Rodos Heykeli
İskenderiye Feneri

Uygarlığın beşiğinde, günümüzden binlerce yıl önce yapılan bu yedi etkileyici yapıt, sanatın, mimarinin, mühendisliğin ve insan azminin ortaya koyduğu eşsiz anıtlardır. Bunların en eskisi Mısır'daki Büyük Piramit'tir. İşin ilginç yanı bu yedi eserden günümüze kadar bir tek o gelebilmiştir.

Büyük Piramit

Eski Mısır'ın Giza kentinde bulunan Büyük Piramit bugün Kahire kentinin hemen yanındaki çölde dir. Arapların 'İnsan zamandan korkar, zaman da Piramit'ten korkar.' atasözü görkemli Büyük Piramit'in insanlarda uyandırdığı duyguları özetler. MÖ 2560 dolaylarında Mısır Firavunu Kufu'ya mezar olması için yapımına başlanan Büyük Piramit, ilk piramit değildir. Ondan önce ve sonra yapılmış ama hepsi de ondan küçük 40 dolayında piramit daha vardır. Firavunların kendilerine mezar olarak piramit yaptırma geleneği Kufu'dan 200 yıl kadar önce, Firavun Zoser ile MÖ 2750'li yıllarda başlamıştır. Firavun Kufu ölünce Büyük Piramit'in içinde, özel olarak hazırlanmış, gizli bir odaya konmuştur. Tabanı kare şeklinde olan Büyük Piramit'in bir kenarı 229 m'dir. Her biri 2 tondan daha ağır, iki milyon taş bloktan oluşur. Bu öylesine büyük bir kaya kütesidir ki eğer uygun şekilde kesilebilseydi, bu kayalarla 2 m yükseklikte ve 30 cm genişlikteki bir duvarla Türkiye'nin çevresi sarılabilirdi. Yapımı 20 yıldan çok süren Büyük Piramit'in nasıl yapıldığı, dev kaya blokların nasıl yerleştirildiği, hâlâ tam olarak anlaşılamamıştır. Yapıldığında 145,75 m yüksekliğinde olan Büyük Piramit'in aradan geçen binlerce yılda üstten 10 m'si aşınmış, yok olmuştur. Yine de 3800 yıl boyunca insan yapımı en yüksek yapı olma özelliğini korumuştur (Yapımı 1092'den 1311'e dek süren, İngiltere'deki Lincoln Katedrali 160 m'lik yüksekliğiyle Büyük Piramit'i geçmiştir.) ■

HARİKASI

Bazen bir bina, bir resim, bir fotoğraf ya da bir heykel görürüz veya bir müzik parçası duyarız ve o anda soluğumuz kesilir, kendimizi hafif ve küçük hissederiz. O yapıta hayranlık duyarız. Eşsiz bir şeyle karşı karşıyayızdır. Onun belki büyüklüğü ya da doğallığı belki de yalınlığı ve inceliği bizi derinden etkiler. Genellikle bu tür duygular insandan insana değişir. Herkesin etkilendiği yapıtlar birbirinden farklı olabilir; ama tarih boyunca yapılmış öyle bazı yapıtlar vardır ki insanların hemen hepsi onlardan çok etkilenmiş, onları çok beğenmiştir.

Babil'in Asma Bahçeleri

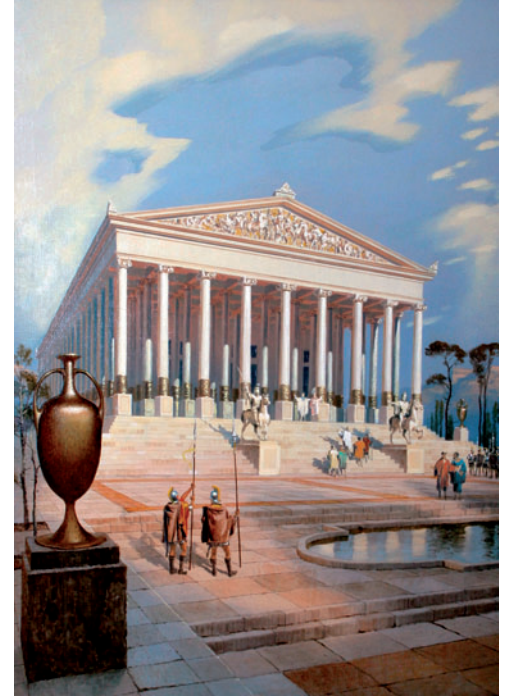
Babil, bugünkü Irak'ta, Bağdat kentinin 90 km kadar güneyinde Fırat ırmağının kıyısında yer alıyordu. Antik dünyanın yedi harikasından biri olan Asma Bahçeler de buradaydı. Bu bahçeler Babil Kralı Nabukadnezar II'nin emriyle MÖ 600'lü yıllarda yapılmıştır. Nabukadnezar II'nin amacı yalnızca çok sevdiği eşi Amitis'i mutlu etmekti. Amitis bir Med'di ve doğup büyüdüğü Med ülkesi de dağlık ve yeşillikti. Nabukadnezar II eşini avutabilmek ve onun dağlara, güzel bitkilere olan özlemini giderebilmek için ağaçlık, çiçeklerle süslü ve teraslar halinde yükselen bu bahçeleri yaptırdı. Daha doğrusu Eski Yunan tarihçilerin anlatılarına göre böyle olduğu düşünülüyor. Tarihi belgelerde Babil'in Asma Bahçeleri'nden ilk kez Berossus adında Kaldeli bir rahip MÖ 4. yüzyılda söz ediyor. Sonra onun betimlemeleri Yunan tarihçilerce geliştirilmiş ve ayrıntılandırılmış. Gerçekte bu bahçeleri hiç görmemiş olan Yunan tarihçilerin

betimlemelerine karşın yıllar boyunca Babil'de yapılan arkeoloji kazılarında çıkan kil tabletlerde asma bahçelere ilişkin hiçbir anlatıma rastlanamamış durumda. Bu nedenle günümüzde tarihçiler artık biraz farklı düşünüyor. Onlara göre Büyük İskender'in askerleri verimli Mezopotamya'ya vardığında ve Babil'i gördüğünde çok etkilenmiş olabilir. Vatanlarına dönen askerler Babil'in verimli bahçelerini, palmiye ağaçlarını, Nabukadnezar'ın sarayını ve büyük zigguratları biraz da düş güçlerini kullanarak abartılı biçimde anlatmış olabilir. Bunları dinleyenler ve özellikle de ozanlarla tarihçiler bütün bu öğeleri harmanlayarak aslında var olmayan, eşsiz bir yapıt, Babil'in Asma Bahçeleri'ni yaratmış olabilir. Günümüzde bazı arkeologlar hala Babil'in Asma Bahçeleri'ni arıyor. Eğer var idularsa, bahçelerin MÖ 2. yüzyılda arka arkaya yaşanan birkaç depremle yıkılmış olduğu sanılıyor. ■

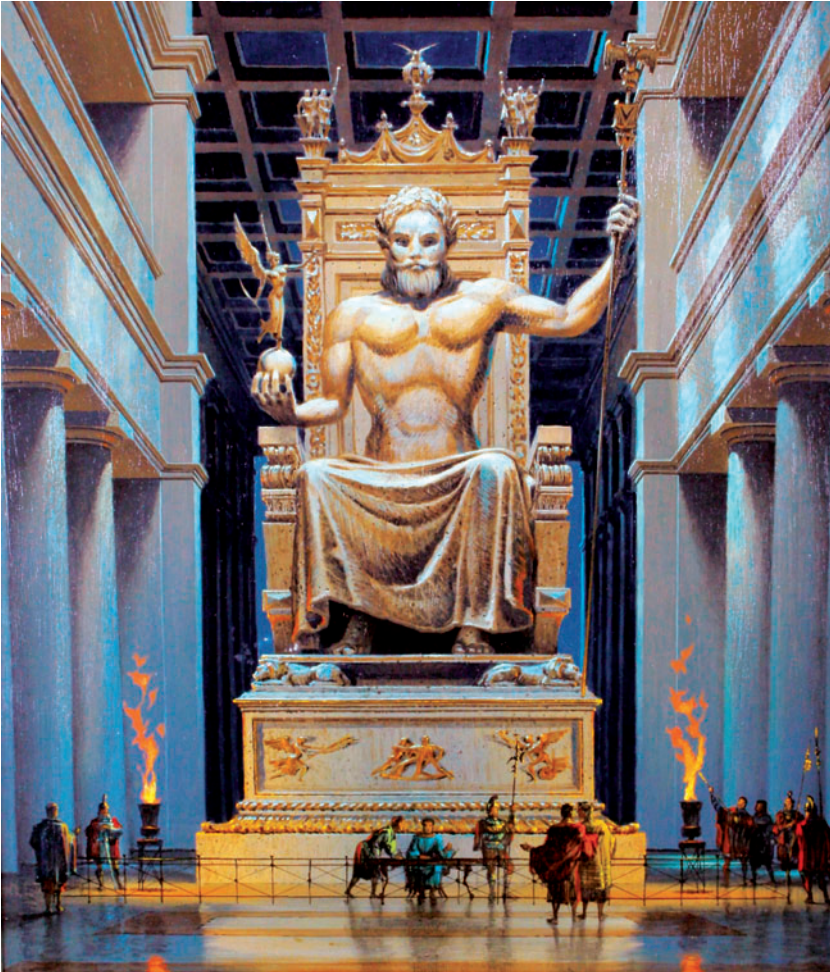
Artemis Tapınağı

Antik Çağ'da dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağı, Yunan av, doğa ve verimlilik tanrıçası Artemis için yapılmıştı. İzmir'in 50 km kadar güneyinde, Selçuk kasabasının yanındaki Efes antik kentinde yer alıyordu. Tapınak büyük Lidya Kralı Krozüs'ün emriyle yapıldı. Aslında Artemis Tapınağı öteki tapınaklara çok benziyordu ama onlardan hem çok daha büyüktü (110 m'ye 55 m boyutlarındaydı ve 20 m'lik sütunları vardı) hem de içi ve çevresi dönemin en yetkin heykeltıraşlarının yaptığı bronz ve gümüş heykellerle süslenmişti. Tapınak dinsel bir kurum olmanın yanında zamanla bir pazar yeri olarak da işlev görmeye başladı. Yüzerlerce yıl boyunca tüccarların, gezginlerin, sanatçıların ve kralların gidip değerli armağanlar sunduğu bir hac yeri oldu. Yaklaşık 200 yıl ayakta kalan bu eşsiz yapıtı MÖ 356'da kendi adını ölümsüzleştirmek isteyen (ve bunu başaran) Herostratus adlı bir deli yaktı. Sonra tapınak onarıldı ve yine dinsel bir çekim merkezi oldu. 262'de istilacı Gotlar'ın yıktığı tapınak tanrıçaya inananlarca bir kez daha yapıldı. 401'de Hıristiyan şövalyeler yıktıktan sonra yeniden restore edilemedi. ■

Zeus Heykeli

Antik Çağ'ın yedi harikasından bir başkası olan Zeus Heykeli, Yunanistan'ın batı kıyılarında Atina'dan 150 km uzakta yer alan antik Olympia kentindeydi. Bu, o dönemde Yunanların en büyük tanrısının, tanrıların kralının, heykeliydi. Antik Olimpiyat Oyunları onun onuruna düzenlenirdi. Bölgedeki bütün kent devletleri ona saygı duyardı; Olimpiyatlar başladığında herkes, eğer savaşanlar varsa onlar da savaşa ara vererek, Olimpiyatlara katılırdı. MÖ 450'de yapılan Zeus Tapınağı'nın basit ve sıradan bir görünümü vardı. Bunun üzerine içine büyük bir Zeus heykeli yerleştirilmesi düşünüldü. Bu heykeli yapma görevi de dönemin ünlü heykeltıraşı Fidiyas'a verildi. Fidiyas görkemli heykeli MÖ 430 dolaylarında, sekiz yılda yaptı. Yaklaşık 12 m boyundaki Zeus heykeli altın ve fildişiyle bezenmişti. Zeus'un oturduğu sedir ağacından taht da fildişi, altın ve başka değerli taşlarla süslenmişti. Zeus sağ elinde zafer tanrısı Nike'nin, fildişi ve altından heykelinin bulduğu esasını tutuyordu. Sandaletleri ve örtüsü altındandı. Tapınak 426'da yıkıldı. Ama Zeus Heykeli daha önce bazı varlıklı Yunanlarca İstanbul'a getirilmişti. 462'de çıkan büyük bir yangında yok oldu. Ne yazık ki bu görkemli heykelin hiçbir kopyası günümüze kadar gelemedi. ■

Rodos Heykeli

Antik Yunan kenti Rodos'taki büyük heykel Antik Çağ'ın yedi harikasından biriydi. Yaklaşık 32 m boyundaki bronz ve demirden yapıt o dönemin en yüksek heykeliydi. Güneş Tanrısı Helios için yapılan heykelin yapımı MÖ 294 ile 282 yılları arasında, 12 yıl sürmüştü. Heykelde Rodos'un koruyucusu Güneş Tanrısı Helios, başından ışınlar çıkan çıplak bir erkek olarak betimlenmiştir. Helios sağ elinde bir lamba ya da meşale tutmaktadır. Rodos Heykeli yalnızca 56 yıl ayakta kalabilmiştir. MÖ 226'daki şiddetli deprem sırasında en zayıf yeri olan dizlerinden kırılmış ve devrilmiştir. Devrik heykel o durumda 880 yıl boyunca kalmıştır. Ünlü tarihçi Pili, devrik heykelin başparmağının neredeyse sıradan bir insan boyunda olduğunu ve çok az kişinin onu tek başına kollarıyla sarabildiğini söyler. 654'te demir ve bronzundan yararlanmayı düşünen bir tüccara satılmıştır. Heykelin parçalarını taşımak için 900'den çok deve gerekmiştir. Rodos Heykeli, Ortaçağ'dan beri yanlış olarak söylenegeldiği gibi limanının girişinde bacakları açık duracak şekilde yapılmamıştır (aslında resimdeki gibi değil). Limanın girişinin genişliği ve heykelin boyu karşılaştırıldığında bunun olanaksız olduğu kolayca görülür. ■

Mausolus'un Anıt Mezarı (Mozole)

Büyük Piramit kadar olmasa da Kral Mausolus'un mezarı da çok büyüktü. Etkileyici bir görünümü vardı ve Halikarnas'a hakim bir noktadaydı. Bugün kullandığımız 'mozole' sözcüğünün çıkış noktası da bu anıt mezardan dolayı Kral Mausolus'un adıdır. O dönemde Pers İmparatorluğu sınırlarını Anadolu'ya kadar genişletmişti. Persler böyle büyük bir imparatorluğu ancak kendilerine bağlı yerel, küçük krallıklarla yönetebiliyordu. Muğla ve Denizli çevresine egemen Karya Krallığı da bunlardan biriydi. Bu küçük krallığı MÖ 377'den 353'e kadar Kral Mausolus yönetti. Anıt mezarın yapımını o başlattı. Yapıt onun ölümünden 3 yıl sonra, MÖ 351'de, tamamlanabildi ve 1600 yıl boyunca dayandı. On beşinci yüzyılın başlarında St. John şövalyeleri Bodrum kalesini yapana kadar anıt mezar güzelliğinden çok az şey yitirmişti. Şövalyeler 1494'te kaleyi güçlendirmek için anıt mezarın taşlarını kullanmaya başladı. 1522'ye gelindiğinde mezardan geriye hiçbir şey kalmamıştı. Bugün Bodrum kalesi bütün görkemiyle duruyor. Anıt mezardan getirilen mermer blokları kalenin duvarlarında seçmek olanaklı. ■

İskenderiye Feneri

Yedi harika arasında etkileyici güzelliğinin yanı sıra günlük yaşamda insanların işine yarayan tek yapıt İskenderiye Feneri'dir. Büyük Piramit'ten sonra zamanın en yüksek yapısı olduğu ileri sürülürdü. Büyük İskender'in ölümünden sonra onun komutanlarından Ptolemy Soter (Ptolemy I) Mısır'a egemen oldu. Denizfenerinin yapımını MÖ 290'lı yıllarda o başlattı ama bittiğini göremedi. Anıtsal denizfeneri MÖ 280 dolaylarında tamamlandı. İskenderiye limanının girişindeki Faros adasında bulunan denizfenerinin 110 m'den biraz daha yüksek olduğu tahmin ediliyor. Fenerin ışığı kıydan 50 km öteden görülürdü. Üzerinde bulunduğu adadan dolayı Faros Denizfeneri olarak da bilinirdi. Faros sözcüğü de bu anıtsal yapıdan sonra birçok dilde denizfeneri anlamında kullanılmaya başlandı. 1303 ve 1323'teki şiddetli depremlerde büyük hasar gören eşsiz yapıt, bakıma alınmadı ve sonra da yavaş yavaş yıkıldı. 1477'de Memlük Sultanı Kayıtbay, İskenderiye'nin savunmasını güçlendirmek için Faros adasına onun yakınlarından bir hisar yaptırdı. ■

Çağlar Sunay